Vladimír Dolejský

Česká republika dohání vyspělé evropské země. Národní akční plán adaptace na změnu klimatu

Mezi lidskými výtvory se zdá umělecké dílo přímo pravzorem záměrné tvorby, říká ve své klasické studii Jan Mukařovský. Ačkoli sám zmiňuje pouze rozdíl mezi tvorbou uměleckou a praktickou, vyvstává zde možnost srovnání záměrného tvoření přírody a člověka.

Od r. 1948 byly v České republice rozorány statisíce hektarů mezí a polních cest, odvodněny statisíce hektarů mokřadů, zmeliorována více než čtvrtina polí, napřímeny, sevřeny do betonových koryt tisíce kilometrů řek, jejichž přirozený tok tím byl zkrácen o celou jednu třetinu. I po r. 1989 krize české krajiny trvá, dokonce můžeme konstatovat, že se zvláště v krajině zemědělské prohlubuje. Neklesá množství aplikovaných pesticidů, stoupá míra zhutnění půdy, která marně čeká na dávku organické hmoty, potřebnou pro normální koloběh živin v půdě, působení mikroorganismů a vyšší míru schopnosti zadržet vodu. Krizi v české krajině nezpůsobila klimatická změna. Bolestnou krizi české krajině způsobil, drtivou většinou, český člověk. Zodpovědně se chovající demokracie (např. Německo – Národní adaptační strategie 2008, Národní akční plán 2011) již několik let pracují s materiály, které jsou strategií nebo jejím implementačním dokumentem. Česká republika je do této doby příkladem země, kde se dlouhá léta dařilo plytkou politickou demagogií bagatelizovat význam (negativní význam) člověka při nesporně a prokazatelně probíhající klimatické změně.

Vláda České republiky schválila Národní akční plán adaptace na změnu klimatu

Národní akční plán (dále jen Akční plán) schválený 16. ledna 2017 je implementačním dokumentem Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR (dále Adaptační strategie), která byla schválena usnesením vlády č. 861 ze dne 26. října 2015. Zajištění přípravy návrhu Akčního plánu bylo zmíněným usnesením uloženo ministru životního prostředí ve spolupráci s ostatními členy vlády s předložením vládě do konce r. 2016.

Adaptační strategie identifikuje prioritní oblasti hospodářství, veřejné správy a životního prostředí ve vztahu k předpokládaným dopadům změny klimatu, určuje prioritní oblasti realizace a definuje vhodná adaptační opatření v návaznosti na předpokládané projevy změny klimatu.

Hlavním cílem Akčního plánu je v souladu s Adaptační strategií a Evropskou adaptační strategií prostřednictvím navrhovaných opatření a úkolů zvýšit připravenost ČR na změnu klimatu – tedy zmírnit dopady změny klimatu přizpůsobením se této změně v co největší míře, zachovat dobré životní podmínky a uchovat a případně vylepšit hospodářský potenciál pro příští generace. Akční plán rozpracovává opatření uvedená v Adaptační strategii do konkrétních úkolů, kterým přiřazuje garanty, termíny plnění, relevanci opatření k jednotlivým projevům změny klimatu, příslušnost k jednotlivým sektorům a zdroje financování. Identifikuje také vazby na opatření a úkoly již obsažené a plněné v rámci jiných schválených sektorových strategií.

1 Krajina budoucnosti – budoucnost krajiny? Lány polí na jižní Moravě. Foto J. Prach
2 Změny krajiny v souvislosti s rychlou výstavbou na periferii měst. Praha – sídliště Lužiny (2006). Foto V. Abraham

S ohledem na riziko realizace jednotlivých adaptačních opatření bez vzájemného posouzení jejich vlivu na míru zranitelnosti ostatních sektorů bylo nezbytné uchopit zpracování Akčního plánu komplexním způsobem, a tím zajistit koordinaci realizace adaptačních opatření napříč sektory.

Všechny rezorty byly osloveny k zapojení se do pracovních skupin koncem listopadu 2015. Nyní vládou České republiky schválený Akční plán je výsledkem široké mezirezortní práce více než 140 odborníků z veřejné, soukromé i akademické sféry, kteří působili v několika tematických pracovních skupinách členěných podle hlavních projevů změny klimatu (dlouhodobé sucho, povodně a přívalové deště, zvyšování teplot, extrémní meteorologické jevy a přírodní požáry) a „průřezových" pracovních skupin, jež řešily ekonomické nástroje nebo problematiku monitoringu a hodnocení. Práce na projektu zahájená v lednu 2016 obsahovala též koordinační jednání, která probíhala v jedno- až dvouměsíčním intervalu. Uskutečnila se řada bilaterálních jednání s jednotlivými ministerstvy. V lednu 2016 byla současně v rámci Mezirezortní pracovní skupiny pro ochranu klimatu ustavena Adaptační platforma, jejímž cílem je odborná podpora Ministerstva životního prostředí (MŽP) při koordinaci adaptace na změnu klimatu na národní úrovni, a to včetně přípravy Akčního plánu.

© Nakladatelství Academia, SSČ AV ČR, v. v. i., 2017. Přetisk článků včetně obrázků se výslovně zapovídá. Veškerá práva včetně práva reprodukce jsou vyhrazena.

Po výběru všech opatření z Adaptační strategie byla provedena jejich analýza a následně prioritizace. S ohledem na opakování se opatření v některých sektorech, a to s rozdílnou podrobností, došlo k jejich sloučení a byly stanoveny specifické cíle a také cíle věnované vzdělávání, výchově a osvětě, směrování vědy, výzkumu a inovací. Poté byly formulovány konkrétní úkoly pro naplnění adaptačních opatření, přičemž tato činnost představovala hlavní náplň práce odborných pracovních skupin.

Návrh Akčního plánu obsahuje zhruba 50 prioritních opatření, s více než 150 úkoly, jimž by měla být věnována největší pozornost. Naplnění těchto opatření a úkolů je z hlediska adaptace na změnu klimatu v ČR klíčové. Významné jsou rovněž specifické cíle zaměřené na vzdělávání, výchovu a osvětu. Dalších téměř 70 opatření s odstupňovanou prioritou a k nim přiřazené úkoly je žádoucí plnit podle možností a kapacit jako podporu adaptace. Počet konkrétních opatření a úkolů se může zdát vysoký, souvisí ale jednak s širokým mezirezortním přesahem účinků změny klimatu a potřeby přizpůsobení se těmto změnám, a jednak se skutečností, že většina opatření (více než 80 %) je v určitém smyslu již obsažena v jiných strategických materiálech celostátního významu. Tyto vazby jsou v materiálu identifikovány, což napomůže realizaci i sledování plnění daných úkolů a zároveň usnadní následnou kontrolu efektivity.

Předpokladem pro plnění Akčního plánu je společná odpovědnost za jeho realizaci přijatá napříč všemi sektory a rezorty a také zapojení veřejné správy, samospráv a organizací poskytujících veřejné služby na všech úrovních – tedy včetně místní a regionální. MŽP jako odpovědný koordinační orgán v souladu s Adaptační strategií nastavuje systém řízení, monitorování a komunikace s dalšími rezorty, kraji, jednotlivými obcemi i veřejností. Akční plán v tomto směru blíže specifikuje komunikační strategii a zapojení veřejnosti prostřednictvím zavedených struktur Národní sítě Místních akčních skupin ČR, Svazu měst a obcí ČR, Asociace krajů ČR a Národní sítě Zdravých měst ČR. Aktuálně je tato spolupráce nastavena v rámci Adaptační platformy – Mezirezortní pracovní skupiny pro změnu klimatu.

Ve spolupráci se všemi patřičnými rezorty byly expertně odhadnuty náklady na splnění opatření. Bylo kvantifikováno, že plnění úkolů ze skupiny opatření s prioritou 1, tedy vyhodnocených z hlediska adaptace na změnu klimatu jako zásadní, představuje pro r. 2017 náklady nad rámec současně uvolněných prostředků z národních zdrojů ve výši asi 204 milionů Kč, přičemž celkový objem do r. 2020 činí ca 834 milionů Kč. Pro plnění těchto opatření bude tedy zapotřebí přerozdělit prostředky z národních zdrojů příslušných rezortů, případně požádat o jejich navýšení. Na úkoly ze skupiny opatření s prioritou 2, které rovněž napomáhají přizpůsobení se změně klimatu, byla finanční potřeba z národních zdrojů pro r. 2017 odhadnuta na 95 milionů Kč, přitom celkový objem prostředků do r. 2020 činí ca 415 milionů Kč. U těchto opatření lze předpokládat, že budou plněna spíše doplňkově spolu s prioritními opatřeními bez nároku na dodatečné finanční požadavky ze státního rozpočtu. Velmi důležité je plnění skupiny úkolů směřujících k vyšší informovanosti společnosti – výchova, vzdělávání, osvěta s ohledem na změnu klimatu. V r. 2017 se předpokládají náklady nad rámec nyní přidělených prostředků z národních zdrojů ve výši ca 17 milionů Kč a celkově do r. 2020 ca 54 milionů Kč.

Česká republika má od 16. ledna 2017 vládou schválený, v obsahu kvalitní Národní akční plán adaptační strategie. Nyní nezbývá, než ho beze zbytku naplňovat při vnímání současné změny klimatu a s přijetím role člověka, který krajinu neznásilňuje, nýbrž jí pomáhá obnovovat přirozené funkce opatřeními blízkými přírodě.

Více na www.mzp.cz

Medaile Akademie věd České republiky pro tři významné vědce

1 Zleva: Jaroslav Pánek, Jaroslav Polák a Josef Žemlička. Foto S. Kyselová, AV ČR

Od předsedy Akademie věd ČR prof. Jiřího Drahoše převzali 19. ledna 2017 čestné medaile prof. Jaroslav Pánek (Historický ústav AV ČR), prof. Jaroslav Polák (Ústav fyziky materiálů AV ČR) a prof. Josef Žemlička (Historický a Filozofický ústav AV ČR).

Prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., dr. h. c., mult., obdržel nejvyšší ocenění AV ČR, čestnou medaili De scientia et humanitate optime meritis, za zvláště záslužnou činnost v oblasti vědy a prosazování humanitních idejí. J. Pánek se zabývá českými a evropskými dějinami raného novověku, historiografie a novodobého historického vědomí. Je vědeckým pracovníkem Historického ústavu (v letech 1998–2005 byl jeho ředitelem) a od r. 2009 ředitelem Českého historického ústavu v Římě. Působil na Univerzitě Karlově a Masarykově univerzitě, hostoval na univerzitách v Evropě, USA a na Tchaj-wanu. Jako místopředseda AV ČR (2005–13) kladl důraz na roli humanitních věd a rozvíjení mezinárodní spolupráce v této oblasti. Od r. 2000 je vedoucím redaktorem Českého časopisu historického. Předsedal Sdružení historiků ČR a Českému národnímu komitétu historiků, je členem domácích i zahraničních vědeckých společností.

Prof. RNDr. Jaroslav Polák, DrSc., dr.h.c., obdržel čestnou oborovou medaili Ernsta Macha za zásluhy ve fyzikálních vědách. Významně přispěl k rozvoji vědy o materiálech a dosáhl mezinárodního uznání. Studuje především odezvu materiálů na cyklické zatěžování a mechanismus jejich poškození při působení proměnných vnějších sil a teplot. Nejdůležitější příspěvek ke světové vědě představují experimentální práce a model objasňující iniciaci únavových trhlin v krystalických materiálech. Působil na univerzitách ve Finsku, Japonsku a ve Francii. Je profesorem na Fakultě strojního inženýrství Vysokého učení technického v Brně, vyučuje i ve Středoevropském technologickém institutu (CEITEC).

Prof. PhDr. Josef Žemlička získal čestnou oborovou medaili Františka Palackého za zásluhy v historických vědách. Je naším předním medievistou – věnuje se hlavně zrodu přemyslovského knížectví a království. Publikoval řadu prací, které prezentují historický vývoj českých zemí v evropských souvislostech. Zabývá se i městskými dějinami z pohledu společenského, právního i kartografického. V Historickém ústavu AV ČR působí od r. 1970 (do r. 2012 vedl oddělení dějin středověku), od r. 1999 pracuje i v Centru medievistických studií. Je členem mezinárodních společností a také Výzkumného centra historické geografie.

Více na www.avcr.cz

© Nakladatelství Academia, SSČ AV ČR, v. v. i., 2017. Přetisk článků včetně obrázků se výslovně zapovídá. Veškerá práva včetně práva reprodukce jsou vyhrazena.